

## O GLAZBENO-TEORIJSKOM DJELU *MUSICA* JUANA CARAMUELA

Na međunarodnom simpoziju »Juan Caramuel — divote vjerojatnoga« održanom 29., 30. i 31. listopada 1982. u Vigevanu, u gradu kojemu je Caramuel ostavio brojne rukopise, mnogo godina i — pred tri stotine ljetâ — umorne kosti, govorio sam, među ostalim, o Caramuelovu autografu »Musica« koji sam otkrio. Djelo ima devet knjiga na više od 500 stranica, i želi biti suma glazbenog znanja. Odlikuje se izvornošću i smjelošću. Beskrajna je šteta što ova, kako je djelo sam Caramuel nazvao, »Encharmonica Encyclopaedia« nije bilo objavljeno da stane uz bok znamenitih glazbeno-teorijskih djela baroka. Juan Caramuel u djelu na nekoliko mjesta govori i o Jurju Križaniću, stavlja ga uz bok najvećih glazbeno-teorijskih imena svog vremena, uz A. Kirchera, M. Mersennea i Renée Descartesa. O Caramuelovoj podjeli ljestvice govorio je rimski muzikolog Patrizio Barbieri. Monografija »Juan Caramuel« iz pera Pietra Bellazzija, koja je u otmjenu izdanju izašla prilikom simpozija, donosi jedno cijelo poglavlje o Caramuelu i Križaniću te o otkrivenom Caramuelovu autografu »Musica«. Predložio sam da se dijelom izda Caramuelov rukopis »Musica«.

Ivan GOLUB

### BIO JE TO NEZABORAVAN SUSRET

U razgovoru s novinarom Allegrijem vodeći svjetski tenor LUCIANO PAVAROTTI govori o sebi, o stanju operne umjetnosti, o polemikama koje vodi i koje se vode oko njega i o svojim projektima. Iz tog dugog razgovora sljedeća Pavarottijeva izjava mogla bi biti zanimljiva čitateljima *Svete Cecilije*.

Novinar: »Upoznao si tolike kraljeve, prinčeve, predsjednike; koja je osoba od svih koje si do sada susreo na tebe ostavila najdublji dojam?«

Pavarotti: »Svakako, Papa Wojtyła. Za vrijeme njegova putovanja po Americi bio sam izabran da otpjevam *Ave Maria* u katedrali u Chicagu. Bio je to najzujbudljiviji čas u mome životu. Rekli su mi da će Papa čim uđe u crkvu izreći jednu kratku molitvu i zatim sjesti, a ja bih onda trebao početi s pjesmom. Bio sam tek koji korak udaljen od njega. Promatrao sam ga, pratio mu svaki pokret i bio duboko dirnut izrazom njegova lica. Na koncu molitve, kada se uputio k sjedalu, osjetio sam da mi se noge tresu. Ne toliko zbog toga što sam trebao nastupiti pred velikim mnoštvom i pred milijunima televizijskih gledalaca, — navikao sam na to, nego zato što sam u onom trenutku bio svjestan da je moj glas bio molitva i Papina i svih onih milijuna. Nikada kao u onom momentu nisam razmišljao o riječima molitve-pjesme *Ave Maria*. Pjevao sam sa suzama u očima i drhtećim glasom. Na koncu sam imao sreću pristupiti Papi; bio je to nezaboravni susret.«

Novinar: »Da li si vjernik?«

Pavarotti: »Ja sam katolik. Držim da čovjek ne može živjeti bez vjere. Međutim, pun sam sumnja i tako bi mi bilo drago kad bih imao vremena opširno razgovarati s ljudima velike vjere, kao što je Papa Wojtyła, da razjasnim neke nesigurnosti i nejasnoće.«

Novinar: »Gotovo nitko ne govori o tvojim dobrotvornim koncertima, a njih je sve više?«

Pavarotti: »Bolje da je tako. Dobra djela treba raditi diskretno, bez velika pričanja.«

Novinar: »Koliko si milijuna poklonio svojom umjetnošću?«

Pavarotti: »Nisam to nikada računao. Bog mi je darovao ovaj glas i držim da je pravedno zahvaljivati mi na tome čineći dobro.«

I tako se Pavarotti pridružio plejadi glazbenika i svih drugih umjetnika svake specijalnosti, iz prošlosti i sadašnjosti, u priznanju i svjedočenju svoje vjere.

Petar Zdravko BLAJIĆ

## PRIKAZI

### TERMINORUM MUSICAE INDEX SEPTEM LINGUIS REDACTUS, Akadémiai

Kiadó, Budapest, Bärenreiter, Kassel, Basel, Tours, London, 1978.

Izlaskom iz tiska ovog Rječnika glazbene terminologije na sedam jezika (njemački, engleski, francuski, talijanski, španjolski, mađarski i ruski) priveden je kraju jedan dug i naporan posao. Prijedlog i projekt za takav rječnik donesen je prije više od dvadeset godina, u Kölnu 1958. na VII. kongresu Međunarodnog muzikološkog društva. Predložena je izrada rječnika (glosara) bez definicija na pet evropskih jezika bogate glazbene tradicije i velike rasprostranjenosti (njemački, engleski, francuski, talijanski i španjolski jezik) koji bi mogao poslužiti kao početna baza za rječnik šireg raspona u koji bi bilo uključeno 18 do 20 jezika. U travnju 1959. na sastanku direktorija spomenutog Društva odlučeno je da se plan počne realizirati.

Međunarodnom muzikološkom društvu kao suizdavač pridružilo se je Međunarodno udruženje glazbenih biblioteka — kako se je već jednom dogodilo na ostvarenju projekta »Répertoire International des Sources Musicales« (RIMS). Ta su dva društva zajedno formirala mješovitu međunarodnu komisiju odgovornu za ostvarenje projekta Rječnika, s Vladimirom Fedorovim kao predsjednikom.

Radovi su već dobro napredovali do 1966. god., kad se je doznalo da se izdavačka kuća mađarske Akademije znanosti iz Budimpešte sprema izdati poliglotski glazbeni rječnik. Nakon pregovaranja odlučeno je da se nastavi s planom Međunarodnog muzikološkog društva, a da se pridodaju još mađarski i ruski jezik, i da suizdavač bude i mađarska Akademija. Nakon dogovora u različitim fazama rad je potrajao još desetak godina i zaključen je posljednjom sjednicom redakcije u Budimpešti ljeta 1976. Rječnik je, dakle, rezultat dobre međunarodne suradnje. Postojali su i do sada glazbeni rječnici, ali uglavnom dvojezični, npr., englesko-njemački (Berlin-München 1964.) i njemačko-ruski (Moskva-Leipzig 1976.). Redakcija ovaj Rječnik naziva eksperimentalnim i obećava da se neće zaustaviti na njemu. Izdavanje novog Rječnika s novim jezicima uslijedilo bi tek nakon međunarodne afirmacije ovoga.

U međunarodnoj komisiji na ostvarenju Rječnika najviše je radio glavni urednik dr. Horst Leuchtmann iz Münchena; on je, naime, napravio baznu listu pojmova i termina na njemačkom jeziku, a i urednik je za njemački jezik.

Zamišljeno je da Rječnik donosi građu međunarodno prihvaćenim abecednim redom — pa i sam njemački jezik, koji je, kako rekossu, posluzio kao baza. Svi termini koji ne pripadaju ni jednom od uvr-

štenih sedam jezika, ili im lingvistička izvornost nije jasna i sigurna, doneseni su u njemačkoj ortografiji. Naknadna terminološka istraživanja mogu donijeti, i sigurno će donijeti neke promjene i dopune. Važnu ulogu imali su prevoditelji i stručni recenzenti koji su utjecali da uz »standardnu«, pa i ne znam kako opširnu glazbenu terminologiju, svoje mjesto nađu i, npr., glazbena sociologija, estetika i etnologija. U Uvodu redakcija spominje da je posao oko nalaženja suradnika bio mnogo teži nego bi to izgledalo, i da će sada, nakon što je Rječnik izišao, biti lakše proširiti krug suradnika. Međunarodna komisija široko je otvorena svim stručnim primjedbama i prilaže adresu na koju se primjedbe mogu slati (Markgrafenstrasse 50, D-8000, München 82).

Za šest jezika, u posebnim dijelovima, termini su doneseni abecednim redom (26 slova) u latiničkom pismu, dok su u ruskom dijelu doneseni azbučnim redom i ćirilskim pismom. Kombinacije pojedinih slova i slova s različitim dijakritičkim znakovima, bez obzira na njihov zvučni efekt, također su doneseni strogim abecednim redom. Ukoliko se jedan glazbeni termin u engleskom jeziku razlikuje od termina u američkoj varijanti, donesene su obje varijante. Prvenstvo u donošenju, radi povijesnih razloga, ima engleska varijanta. Ako pak jedan termin ima više značenja, sva su ta značenja donesena redom po principu učestalosti. U Rječniku je tek različitost termina naznačena, a to znači, ako se termin upotrebljava u pismenoj formi u više jezika na posve isti način, donesena je ta jedinstvena forma, a ukoliko se u nekom jeziku nešto razlikuje, onda je ta forma posebno donesena. Varijante termina romanske provenijencije donesene su susljedno, da se ne ruši generičko jedinstvo.

Prije korisne upotrebe Rječnika treba se dobro upoznati s načinom upotrebe, koja i nije tako jednostavna.

Ovaj nam, dakle, poliglotski Rječnik nudi do sada najopsežniji glazbeni vokabular, preko 7.000 termina iz glazbene teorije, povijesti, estetike, etnologije, instrumenata, plesa, sociologije, pjevanja, sviranja, glazbenog tiska, bibliotekarstva i glazbene prakse.

Tim, sedam puta donesenih 7.000 termina, na 800 stranica velikog formata i gustog tiska, pridodani su i crteži s legendama, a Uvod, Predgovor i sadržaji na svih sedam jezika na još 100 posebno numeriranih ili nenumeriranih stranica.

Knjiga je vrlo vrijedna i potrebna. Njezinu pravu vrijednost moći će najkompetentnije ocijeniti stručnjaci iz pojedinih jezičnih sredina, dok praktičnost ne treba ni naglašavati. Drago nam je da je i jedan slavenski jezik uključen. Bilo bi lijepo kad bismo u budućim proširenim izdanjima između 18 i 20 jezika sudrželi i hrvatski. Možda to i nije posve neostvariva želja! Rekao bih, ovisi najviše o nama, o našim specijaliziranim ustanovama, o našim stručnjacima, o našoj pravodobnoj i ustrajnoj poduzetnosti, zauzetosti i »agresivnosti«. Inače, teško da će nam netko sam ponuditi.

Petar Zdravko BLAJIC

## MUZIKOLOŠKI ZBORNİK XVII/2, Filozofski fakultet, Odjel za muzikologiju, Ljubljana, 1981.

Ono što je u Hrvatskoj *Arti Musices*, to je u Sloveniji *Muzikološki zbornik*. Jedan i drugi okupljaju suradnike iz svoje sredine, a otvoreni su i suradnicima iz svih krajeva države, pa i iz drugih država.

U godini 1981. izišla su dva sveska XVII. broja *Muzikološkog zbornika*. Oba su sveska posvećena (*in omaggio*) 70. obljetnici rođenja dr. Dragutina Cvetka, slovenskog muzikologa, sveučilišnog profesora, osni-

vača, dugogodišnjeg urednika i suradnika *Zbornika*. U prvom dijelu (svesku), koji je izišao u tradicionalnoj tiskarskoj tehnici, doneseni su radovi poznatih stranih muzikologa (o tome sam već pisao), a u ovom drugom dijelu nalaze se radovi naših muzikologa. Treba napomenuti da su se i u prvom i u drugom dijelu XVII. sveska našli na okupu poznati i priznati strani i domaći muzikolozi sa svojim općim ili vrlo specializiranim temama. Drugi je broj skromnijeg vanjskog izgleda i tiskarske tehnike; no, vrijednost čine prilogi a ne vrsta tiska, iako ni ona nije zanemarljiva. Većinu priloga, što je i normalno, sačinjavaju radovi slovenskih muzikologa o slovenskoj glazbenoj baštini.

Janez Höfler govori o desetgodišnjem (1800—1810) vrlo aktivnom djelovanju Glazbene kapele ljubljanske stolnice. Monika Katrin-Duh analizira prvu simfoniju u jednom stavku, nastalu 1931., slovenskog skladatelja Lucijana Marije Škerjanca. Ivan Klemenčič raspravlja o ekspresionizmu kao vodećem glazbenom stilu iz prvog i drugog desetljeća ovog stoljeća. Muzikologa iz Zagreba, Koraljku Kos, i nadalje zanima veza između ikonografije i glazbe; u ovom članku govori o *Slojevitosti glazbenih ikonografskih izvora u Jugoslaviji*. Zijo Kučukalić iz Sarajeva, kad govori o *počecima razvoja profesionalne muzičke djelatnosti u Bosni i Hercegovini*, kaže da se kontinuirani razvoj može pratiti tek od vremena austrougarske okupacije 1878., dok on inače seže daleko ranije, osobito po vezama s Dubrovnikom. Zmagu Kumer iz Ljubljane zanima bogata korespondencija Karela Štrekela (1895—1923), urednika »Slovenskih narodnih pesmi«, zaslužnog a rano preminulog slovenskog etnomuzikologa, kojega inače ne nalazimo ni u prvom ni u drugom izdanju *Muzičke enciklopedije*. O vezama Gustava Mahlera s kolegama sa glazbenih studija, slovenskim skladateljem Antunom Krisperom, piše Primož Kuret. Te su veze bile čvrste; spominju ih svi Mahlerovi biografi, a od naših Mantuani i Cvetko. Nadežda Mosusova, iz Beograda, predstavlja nam *Operski opus Stanojla Rajičića*: sve četiri verzije opere *Simonida*, prve srpske televizijske opere *Karadorde* i komornu operu *Dnevnik jednog luđaka* prema istoimenom Gogoljevoj pripovijetki. O *Muzičkim publikacijama srpskih autora 1864—1941.* piše Roksanda Pejović. Izenađuje nas kako ih je malo. Danica Petrović se i ovim svojim prilogom *Počeci višeglasja u srpskoj crkvenoj muzici* predstavlja kao dobar poznavalac te problematike. Zanimljivo je da se u glazbenoj praksi Srpske pravoslavne crkve višeglasje spominje tek tridesetih godina prošlog stoljeća i da su carigradski Sveti Sinod i patrijarh Antim poslanicom iz 1846. najstrože zabranili upotrebu višeglasja u liturgiji. Razvoj je ipak išao drugačijim putem. Danilo Pokorn prati koliko je poezija Josipa Murna-Aleksandrova nadahnjivala slovenske glazbenike. Sadašnji urednik *Muzikološkog zbornika*, Andrej Rijavec, objavljuje svoje predavanje ponešto modificirano, što ga je održao 1980. u Radenciima u okviru XVIII. festivala *Komorna glazba XX. stoljeća*, o formiranju slovenske komorne glazbe. O *Razvoju i dosegu glazbenih životopisa na slovenskom jeziku* opširno piše Jože Sivec. Prvi životopis objavljen je u zborniku *Ćacilija* 1858. o Gallusu — napisao ga je prerano umrli slovenski skladatelj Kamiló Mašek. Novog predsjednika Međunarodnog muzikološkog društva, Ivu Supičića iz Zagreba, zanimaju *Rani oblici »masovne« glazbene kulture i izdavačka djelatnost*. Svako vrijeme imalo je nekakvu svoju »masovnu« glazbu. Završni prilog *Zbornika* priložila je Manica Špental o *Samopijevima Janka Ravnika*, suvremenog slovenskog skladatelja i pijaniste.

Svaki prilog ima sažetak na engleskom jeziku.

Ovo je samo kratka prezentacija *Zbornika*, a ne njegovo vrednovanje. O njegovoj vrijednosti govore imena autora, izbor tema i način obrade.

Petar Zdravko BLAJIC